

VI

Są wśród kościołów Brazylii takie, które nie mieszczą się w ramach omówionego typu. Jedne są bogatsze, ich bogactwo wylewa się na zewnątrz i gęstą, kłębiącą się płaskorzeźbą pokrywa nawet fasadę. Inne, przeciwnie, są traktowane surowiej i bardziej architektonicznie. W Bahii główny przykład pierwszych stanowi kościół Trzeciego Zakonu św. Franciszka (1706) [il. 2], drugich – Nossa Senhora de Praia (1736–1765). Pierwszy to inspiracja Peru czy Meksyku¹¹, drugi – bezpośrednia inspiracja Europy (dla N.S. da Praia nawet kamienie do licowania przywieszono z Portugalii, tym bardziej plany). W Recife znów S. Francisco ma fasadę zależną od jakiegoś peruwiańskiego baroku, a S. Pedro [il. 3] jest kopią europejskiego. Wszystko to są jednak nieliczne wyjątki, olbrzymia zaś większość kościelnej architektury kraju należy do jednego typu.

VII

Natomiast w granicach typu są dwie wyraźnie odmiany. Są oddzielone topograficznie: jedna jest odmiana Wybrzeża od Pernambuco poprzez Bahię do Rio de Janeiro, druga zaś jest odmianą właściwą stanowi Minas Gerais.

O d m i a n a W y b r z e ż a ma charakter wcześniejszy. Wprawdzie dziś nieliczne są budowle z XVII w., ale od nich zaczęła się tradycja, która zdecydowała o charakterze architektonicznym dzielnicy. W szczególach własności tej odmiany są następujące:

A. Kościoły są budowane „s z e r e g o w o”, wbudowane między kamienice. Widoczne są z nich jedynie fasady, boki zaś zabudowane. Jest to w związku z względnie gęstym zabudowaniem miast nadbrzeżnych, w szczególności Bahii.

B. Są budowane względnie m a s y w n i e. To styl wczesnego baroku, który tu przyjął się i przetrwał nawet w późniejszych fazach stylu.

C. W kształtach są zasadniczo p r o s t o l i n i j n e: zarówno plan jak elewacja, fasada jak wnętrze operują wyłącznie linią prostą. W liniach krągłych utrzymana jest jedynie dekoracja, płaskorzeźby szczytów, portali, boazerii wnętrza. Nawa miewa ścięte rogi (N.S. de Praia, S. Pedro w Recife), czasem nawet tak silnie, że kościół staje się ośmiobokiem (N.S. da Gloria w Rio) – ale nigdy nie przechodzi w rzut krągły. To również objaw zachowania wcześniejszych form baroku.

¹¹ BAXTER 1901 [Wydanie hiszpańskie: BAXTER 1934]; CORTES, GARCÍA 1914; DIEZ BARROSO 1922; Cały numer „Archivo Español de Arte y Arqueología”, N. XXXI, 1935 nosi tytuł: *El arte en Mejico en los siglos XVI y XVII* i dotyczy sztuki kolonialnej w Meksyku. [GARCÍA GRANADOS 1935: 3–29; MAC GREGOR 1935: 31–45; TOUSSAINT 1935: 47–66; ENCISO 1935: 67–71; GARCÍA PRECIAT 1935: 73–93; ROSSEL 1935: 95; ALVAREZ CORTINA, LE DUC 1935: 97–101; MARCO DORTA 1935: 103–129; ANGULO IÑIGUEZ 1935: 131–152].